

BÖLÜM 4

COVID-19 AŞILARI ve AŞILAR HAKKINDAKİ ENDİŞELER

Esra DOĞAN METE¹
Kübra IŞIK²

GİRİŞ

Koronavirüs hastalığı (COVID-19) ilk defa 2019 yılının sonunda Çin’de ortaya çıkmıştır. Koronavirüs hastalığı SARS-CoV-2 virüsünün neden olduğu bulaşıcı bir hastalıktır. Virüsün bulaştığı insanların çoğu hastalığı hafif veya orta şiddette semptomlar ile atlatmakta özel tedavi gerektirmeden iyileşmektedir. Bununla birlikte bazı kişilerde ciddi hastalık tablosu gelişebilmektedir ve tıbbi müdahale gerekmektedir. Yaşlılar, kardiyovasküler hastalık, diyabet, kronik solunum hastalığı veya kanser gibi altta yatan tıbbi durumları olanlar kişilerde ciddi hastalık gelişme olasılığı daha yüksektir. Her yaş grubundan kişi COVID-19 ile hastalanabilir, herhangi bir yaş grubundan kişide şiddetli hastalık gelişebilir veya ölebilir.⁽¹⁾ COVID-19 salgınının başladığı günden 2021 yılı Ekim ayı başına kadar olan sürede toplam 236,6 milyon vaka, 4,83 milyon ise ölüm meydana gelmiştir.⁽²⁾ Salgın ile mücadele etmenin ve toplumda hastalığın yayılımını azaltmanın en iyi yolu hastalık ve virüsün nasıl yayıldığı hakkında bilgi sahibi olmaktır. Dünya Sağlık Örgütü virüsün toplumda yayılımını azaltmak için; maske takılmasını, başka insanlar ile mesafenin en az bir metre olmasını, ellerin sık sık yıkanması veya alkol bazlı dezenfektan kullanılmasını ve aşı olunmasını tavsiye etmektedir.⁽¹⁾ 2020 yılının sonunda COVID-19 için aşı geliştirme çalışmaları ciddi bir şekilde başladı ve COVID-19 ile mücadele için umut olmuştur. Şu anda nükleik asitler (DNA ve RNA), viral vektörler (kopyalayan ve kopyalanmayan), virüs benzeri parçacıklar, peptid bazlı, rekombinant protein, canlı zayıflatılmış ve inaktive edilmiş virüs modaliteleri dahil olmak üzere farklı platformlar kullanılarak aşilar geliştirilmiştir.^(3,4) 5 Ekim 2021 tarihinde klinik olarak geliştirilmiş 124 COVID-19 aşı mevcuttur. Klinik aşamadaki aşilar; Protein subunit aşilar, Viral Vektör (replike olmayan), DNA aşiları, inaktif virüs, RNA, Viral Vektör (replike olan), Virüs benzeri parçacık, Viral Vektör (replike olan)+Antijen Sunan Hücre, Canlı Zayıflatılmış Virüs, Viral Vektör (replike olmayan)+Antijen Sunan Hücre, Bakteriyel antijen-spor vektörü aşısıdır (Tablo 1).⁽³⁾

¹ Arş. Gör. Dr., Çukurova Üniversitesi Halk Sağlığı AD., esradoganmete@gmail.com

² Uzm. Dr., Şanlıurfa Suruç Devlet Hastanesi, drkbra4406@gmail.com,

Bağışıklık pasaportu

COVID-19 salgını küresel bir sorundur. Uluslararası yayılmasını önlemek için ülkeler sınır kontrolünü sıkılaştırmakta ve seyahati kısıtlamak için karantina uygulamaktadır. COVID-19 aşılarının geliştirilmesinden bu yana güvenli seyahati yönlendirmek için bir bağışıklık pasaportu önerilmiştir. Bağışıklık pasaportu, bir kişinin artık başkaları için risk oluşturmadığını doğrulayan doğal bir enfeksiyondan sonra aşı durumunun veya bağışıklığın bir tür sertifikasıdır. Bununla birlikte düşük ve orta gelirli ülkeler çok az sayıda aşı alabilir veya aşı kampanyalarına başlamamış olabilir. Bu nedenle düşük gelirli ülkeler koruma beklemeye devam ederken aşı pasaportlarının benimsenmesi yalnızca yüksek gelirli toplumlara seyahat etmekle sınırlayabilir. Bu kavramı çevreleyen diğer endişeler arasında hangi COVID-19 aşılarının (aşı tipi dahil) etkili aşı sertifikasyonu için ve hangi ülkeler tarafından onaylanacağı yer alıyor. Bağışıklık pasaportunun küresel olarak serbest dolaşımı yeniden açma hedefine ulaşmak için bağışıklık pasaportları etik ve bilimsel olarak temellendirilmeli ve en az kısıtlayıcı alternatif olmalıdır.⁽⁴⁰⁾

SONUÇ

COVID-19 pandemisi sırasında SARS-CoV-2'nin bulaşmasını durdurmak için hem ilaç dışı müdahaleler hem de aşılar esastır ve bu iki önlem iç içe yürütülmelidir. Aşı etkinliğindeki herhangi bir azalma (varyantlara bağlı olarak), farmasötik olmayan müdahaleleri daha zorunlu hale getirebilir. 06 Ekim 2021 itibariyle 124 klinik, 194 pre-klinik aşamada olan COVID-19 aşısı geliştirilmiştir ve bunlardan 7 tanesine acil kullanım onayı verilmiştir. COVID-19 aşılarının bilgisi ve gelişimi hızla artarken COVID-19 aşılarının faydaları olumsuz olayların potansiyel risklerinden daha ağır basmalıdır. Bunun için COVID-19 salgınıyla mücadelede klinisyenler COVID-19 ile ilgili bilgileri sürekli olarak güncellemeli, sağlık yetkilileri ve üreticiler COVID-19'un önlenmesi için yeterli ve uygun aşı sağlamak için birlikte çalışmalıdır.

KAYNAKLAR

1. WHO (2021) Coronavirus disease (COVID-19), 06/10/2021 tarihinde https://www.who.int/health-topics/coronavirus#tab=tab_1 adresinden erişilmiştir.
2. Worldometer (2021) Coronavirus Cases 6/10/2021 tarihinde <https://www.worldometers.info/coronavirus/> adresinden erişilmiştir.
3. WHO (2021) COVID-19 vaccine tracker and landscape 06/10/2021 tarihinde <https://www.who.int/publications/m/item/draft-landscape-of-covid-19-candidate-vaccines> adresinden erişilmiştir.
4. WHO (2021) Status of COVID-19 Vaccines within WHO EUL/PQ evaluation process 06/10/2021 tarihinde file:///C:/Users/Kullan%20C4%B1c%C4%B1/Desktop/Status_COVID_VAX_29Sept2021_0.pdf adresinden ulaşılmıştır.
5. Kis Z, Shattock R, Shah N, Kontoravdi C. Emerging Technologies for Low-Cost, Rapid Vaccine Manufacture. *Biotechnol J.* 2019;14(7):1-2

6. CDC (2021) Vaccines for COVID-19 6/10/2021 tarihinde <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/vaccines/index.html> adresinden ulaşılmıştır.
7. Republic Of Turkey Ministry Of Health (2021) Covid-19 Vaccination Information Platform 06/10/2021 tarihinde <https://covid19asi.saglik.gov.tr/EN-80240/covid-19-vaccine-production-technologies.html> adresinden ulaşılmıştır.
8. Conte C, Sogni F, Affanni P, Veronesi L, Argentiero A, Esposito S. Vaccines against Coronaviruses: The State of the Art. *Vaccines (Basel)*. 2020;8(2):309. doi: 10.3390/vaccines8020309.
9. WHO (2021) Interim recommendations for use of the Pfizer–BioNTech COVID-19 vaccine, BNT162b2, under Emergency Use Listing 6/10/2021 tarihinde <file:///C:/Users/Kullan%20-%20C4%B1%20Downloads/WHO-2019-nCoV-vaccines-SAGE-recommendation-BNT-162b2-2021.2-eng.pdf> adresinden elde edilmiştir.
10. Anderson EJ, Roupael NG, Widge AT, Jackson LA, Roberts PC, Makhene M, Chappell JD, Denison MR, Stevens LJ; mRNA-1273 Study Group. Safety and Immunogenicity of SARS-CoV-2 mRNA-1273 Vaccine in Older Adults. *N Engl J Med*. 2020;383(25):2427-2438. doi: 10.1056/NEJMoa2028436.
11. WHO (2021) The Moderna COVID-19 (mRNA-1273) vaccine: what you need to know 6/10/2021 tarihinde <https://www.who.int/news-room/feature-stories/detail/the-moderna-covid-19-mrna-1273-vaccine-what-you-need-to-know> adresinden elde edilmiştir.
12. Folegatti PM, Ewer KJ, Aley PK, Angus B, Becker S, Belij-Rammerstorfer S; Oxford COVID Vaccine Trial Group. Safety and immunogenicity of the ChAdOx1 nCoV-19 vaccine against SARS-CoV-2: a preliminary report of a phase 1/2, single-blind, randomised controlled trial. *Lancet*. 2020;396(10249):467-478. doi: 10.1016/S0140-6736(20)31604-4.
13. Xia S, Zhang Y, Wang Y, Wang H, Yang Y, Gao GF, Tan W, Wu G, Xu M, Lou Z, Huang W; Safety and immunogenicity of an inactivated SARS-CoV-2 vaccine, BBIBP-CorV: a randomised, double-blind, placebo-controlled, phase 1/2 trial. *Lancet Infect Dis*. 2021;21(1):39-51. doi: 10.1016/S1473-3099(20)30831-8.
14. Tostanoski LH, Wegmann F, Martinot AJ, et al. Ad26 vaccine protects against SARS-CoV-2 severe clinical disease in hamsters. *Nat Med*. 2020;26:1694–1700 doi: 10.1038/s41591-020-1070-6.
15. Logunov DY, Dolzhikova IV, Zubkova OV, et al. Safety and immunogenicity of an rAd26 and rAd5 vector-based heterologous prime-boost COVID-19 vaccine in two formulations: two open, non-randomised phase 1/2 studies from Russia. *Lancet*. 2020;396:887–897. doi: 10.1016/S0140-6736(20)31866-3.
16. Logunov DY, Dolzhikova IV, Shcheblyakov DV, et al. Safety and efficacy of an rAd26 and rAd5 vector-based heterologous prime-boost COVID-19 vaccine: an interim analysis of a randomised controlled phase 3 trial in Russia. *Lancet*. 2021;397 (10275):671–681. doi: 10.1016/S0140-6736(21)00234-8.
17. NLM (2021) Efficacy, Immunogenicity, and Safety of the Inactivated COVID-19 Vaccine (TURKOVAC) Versus the CoronaVac Vaccine 11/10/2021 tarihinde <https://clinicaltrials.gov/ct2/show/NCT04942405?term=turkovac&draw=2&rank=1> adresinden elde edilmiştir.
18. Lai CC, Chen IT, Chao CM, Lee PI, Ko WC, Hsueh PR. COVID-19 vaccines: concerns beyond protective efficacy and safety. *Expert Rev Vaccines*. 2021;20(8):1013-1025. doi: 10.1080/14760584.2021.1949293.
19. CDC COVID-19 Response Team; Food and Drug Administration. Allergic reactions including anaphylaxis after receipt of the first dose of Pfizer-BioNTech COVID-19 Vaccine - United States, MMWR Morb Mortal Wkly Rep. 2021;70:46–51.47. doi: 10.15585/mmwr.mm7002e1
20. CDC COVID-19 Response Team; Food and Drug Administration. Allergic reactions including anaphylaxis after receipt of the first dose of Moderna COVID-19 vaccine - United States, December 21, 2020-January 10, 2021. MMWR Morb Mortal Wkly Rep. 2021;70:125–129. doi: 10.15585/mmwr.mm7004e1.
21. EMA (2021) AstraZeneca's COVID-19 vaccine: EMA finds possible link to very rare cases of unusual blood clots with low blood platelets 6/10/2021 tarihinde <https://www.ema.europa>.

